

DE “CAMPER LOF” VAN DOMINEE FRANCISCUS MARTINIUS

Inleiding

De in Kampen, uit een militaire familie, geboren Marinus Frederik Andries Gerardus Campbell (1819-1890), bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, publiceerde in 1878 een uniek stuk uit de collectie van de verzamelaar van oude drukken Petrus Bondam (1727-1800). Het betrof hier de *Camper Lof* uit 1641, gedrukt bij Roelof Worst, van de predikant en dichter Franciscus Martinius (Kampen 1611-Epe 1653).¹ Campbell, een groot kenner en beschrijver van incunabelen of wiegedrukken, oude drukken en van de oudste (Nederlandse) typografie, voorzag zijn publicatie van een korte inleiding en van enkele toelichtende noten.

Aangezien de *Camper Lof* intussen voor een breder publiek minder toegankelijk is geworden wordt de tekst, bij gelegenheid van het ‘afscheid’ van de oude gemeente Kampen, hieronder opnieuw uitgegeven.

Over Franciscus Martinius schreef de Deventer predikant en historicus Jacobus Cornelis van Slee (1841-1929) in 1904 een interessante studie, voornamelijk gebaseerd op de uitgebreide correspondentie van de Eper predikant.² Van Slee merkt op dat de rector van de Kamper Latijnse School, Johannes Wilhelmus Wendbejel, zijn oud-leerling en oud-collega had aangespoord gedichten te schrijven over zijn vaderstad en die op te dragen aan de magistraat van Kampen. Vervolgens zorgde Wendbejel ervoor dat de magistraat Franciscus met een gratificatie beloonde. De wens van de magistraat dat de Eper predikant ooit nog eens een geschiedenis van Kampen zou schrijven, ging niet in vervulling; de afstand Epe-Kampen was kennelijk een belemmering voor de uitvoering van het plan en de stadssecretaris bleef in gebreke de door hem beloofde bronnen uit het stadsarchief op te diepen. Na zijn vroege dood in 1653, gaf zijn weduwe zijn briefwisseling uit getiteld *Epistolae ad amicos, praesertim Campenses*, Harderwijk 1653. Het werk van Martinius, die op stadskosten in Leiden theologie had gestudeerd, trok enige aandacht van de letterkundige Muiderkring van Pieter Cornelisz. Hooft. Hooft noemde hem in een van zijn brieven ‘een roozelaer, dien het de doornen van zijn gewest, - de woeste en zandige Veluwe, - aan maght mangelde om te verstikken’. In 1729 verschenen in Den Haag bij

Jacobus de Jongh *Gedichten* van Martinius, de meeste van stichtelijke aard. In 1629 maakte hij als leerling van de Latijnse School zijn debuut met een gedicht op Piet Heyn en de Zilvervloot. Aan een gedicht uit 1631, *Dier Al*, is in 1987 een scriptie gewijd door Josien Brink-Hendriks, die aanwezig is op het Gemeentearchief te Kampen.

Hieronder volgt de Nederlandse tekst van de *Camper Lof*. Twee latijnse punt-dichten aan het slot, zijn weggelaten. De noten die Martinius bij zijn gedichten aangaf stonden oorspronkelijk in de marge aangegeven, maar zijn hier onderaan geplaatst [a-f]. De aantekeningen van Campbell zijn grotendeels verwerkt in het voor deze uitgave bewerkte notenapparaat, genummerd 1-8.

¹ In: *Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel* 4 (1878), p. 158-166.

² J. C. van Slee, *Franciscus Martinius. Predikant te Epe, 1638-1653. Historische bijdrage tot de kennis van het kerkelijk, maatschappelijk en letterkundig leven in het midden der 17de eeuw* (Deventer 1904). De vader van Martinius heette Marten van Lunenborch.

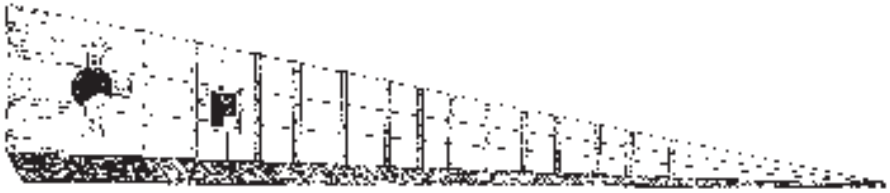
CAMPER LOF

DEN EDELEN, ERENTVESTEN, HOOGHELEERDEN,
WYSEN, VOORSIENIGEN HEEREN, Mij Heeren,
BVRGEMEESTREN SCHEPENEN EN RAAT,
EN HAER ED. SECRETARISS: mitsgaders DIE GESWOREN
GEMEENTE der Vrije Ryk-Stadt CAMPEN, Geluk en Salicheyt.

Soo moet u nieuwe Son met aangename stralen,
Het oude Camper licht en lof weer achterhalen;
Den Hemel u Gebiet verleene nu voortaan,
De voorspoet van August, de goetheyt van Trajaen.
Geen beter wenschen mocht den Keiser oyt gebeuren
Van wien u Rijk-staf komt en jaerlijksche keuren:¹
Al braat men hier geen Os vol allerley gediert,
Ghy wort nochtans daer med' ook Keyserlyk geviert.
So 't wenschen heeft syn kracht, en 't groeten syn vermoogen
Noch meerder heyl als dit toekoom u uyt den hoogen,
En neemt in uwe gunst 't geen dat u sent van vert ,
Misschien een Gelders pen, maer Overyssels hert.
FRANCISCVS MARTINIVS.

Choor van de St. Nicolaas- of Bovenkerk op de plattegrond van Paulus Wtenwael, 1589.

Aries of Romeinse stormram, in 1616 op koperplaat getekend voor Pontanus, destijds aanwezig in de H. Geestkapel te Kampen (nagetekend door Bart Oost).

DE CAMPER NAGEL²

Kartouwen (ik beken 't) ghy hout alleen het velt,
En ik ben uytgedient, en door u afgestelt.
En sta nu op het drooch. Noch ben ik in de boeken
Veel meer, als ghy, vernaemt door al des werelts hoeken.
Konstabel komt en ziet: Dat is een Arm van 't lyf,
Een Vleughel van de romp, een Kryghsmans overblyf,
Een Nagels stompe punt, of lange staert der Bliden,
Daer met men eertyts plagh de Steden te bestryden,
Een Horen van de Bok op stormen afgericht,

Die Herbert heb gevelt, en Puttensteyn geslicht. [a]
Gaet dondert nu met kruit op alle die vier winden!
Waer salmen myns gelyk nu in de werelt vinden?
Soo ik te Leyen quam des Graven Burgh aen boort,
De Spille van den Haagh sou mij niet kruyen voort,
Ik sou met eenen stoot Engistus heel doen vallen, [b]
En slaen een gapent gat in d'averoude wallen,
Maer Campen hout u vast, aen 't gene dat ghy hebt,
Ghy syt alleen die roemt, daer d'ander Eeu van rept.

HET CAMPER CHOOR

De Papen vieren 't Choor om 't Heylichdom van binnen,
Syt ghy nu Phariseisch, op 't buytenst stelt u sinnen,
En siet de konst eens aen van myn volmaecten steen,
En oordeelt, ofmen ook meer Hiram's vint, als een? [c]
De werelt is vervult met meer dan seven wondren,
Myn t' samen-voechsel spreekt van boven en van ond'ren,
Dat eener wel te recht my 't Camper wonder hiet. [d]
Ik nam de lof ook aen. Maer Vtrecht belght u niet.

Al boogh myn Stadt voor 't Sticht, syt daerom niet vermetel,
Myn Raathuis voor u Hof, myn stoelen voor u Setel,
Myn Stokken voor u Staf, dat hadde syn waerom,
Maer nu en buygh ik niet myn Kerke voor u Dom.³

DE CAMPER BRVGH

Ben ik de schoonste Brugh van Nederlants Rivieren,
En soumen my dan niet met hooger eeren vieren?
So ik in Vlaenderen by myn Genant-Stadt stont, [e]
Ik sou met meerder lof vervullen haeren mont.
Waer vintmen in de lucht so veel gekroonde balken?
Noch komt het schielyk Ys my somtyts wel verschalken.
Swart moet de dagh altyt en sonder Sonne syn!
Of liever al het Ys versmelten van haer schyn!
De my benydelyk lest bruggeloos quam maken,⁴
En sneet myn jokken af, en gingh myn eere schaken.
Maer Ys het baat u niet, ik ben daer door geret,
En heb de groote scha met meerder macht verset.
Laat nu den trotsen Tems, met al de Seyne-stromen,
Den rykken Rhyn, en ook de radde Rhone komen:
Myn Isel wykt haer niet. Maer Isel hoort een woort,
So ghy weer stormen wilt, soo roep ik om akkoort.

Zijaanzicht van de IJsselbrug, afgebeeld op een plattegrond van Isaak Tirion (18de eeuw).

DE CAMPER VISCH

Geen stommer ding als visch, noch moet ik mee al spreken
Om onse waterroem van ander roem te wreken,
Al wier het ook met scherp. Waer vintmen een banier
Van Visschers wel geleerst, maer niet gespoort, als hier?
Syt ghy op visch belust, met uwe blanke konen,

Hollander, om 't gerief so gaat te Campen wonen.
'Tsy ghy de roode vin, of graeuwe schubben pryst,
Of aen de soete smaak noch hoger eer bewyst,
'Tsy dat ghy alle maent verandering wilt hebben,
Of soeken wilt u keur in staerten en in nebben,⁵
Kiest wat u herte lust, en wat u mont begeert,
Ia soekt al wat de School der Aspicinen leert.
Bekberger bresems wykt, wanneer de myne komen,
En duykt met al u lant voor d'eere van myn stromen.
Schaft Kemper-steur, o Kok, al waer niet anders is, [f]⁶
Maer Camper-steur die past aen 't hooghste van den disch.

HET CAMPER DIEP

Hoe menigh dingh heeft ook een averechtsche naem!
Se gaatet ook met my, na 't seggen van de faem.
Myn Suntvloet mocht ik wel myn Santvloet laten heten,
En al myn hooge diep in ondiep gaen vergeten.
Nu vlot de Schipper eens, dan sit hij weder vast,
Na dat het water sinkt, of wederomme wast.
Se vloeyt en ebt het ook, na dat ik hoor, te lande:
De beurt en wederbeurt des Lux is velerhande.
Maer Veerman syt getroost, hout u by d' oude leer:
Daer water is geweest, daer quam wel water weer.
Nochtans so vijant waer versien met vijants gaven,
Ik wenschten al myn Sant, Duynkerken, in haer haven,
Of liever in de mont van Tagus de Rivier:
By 't goude sant past bet het silver sant, dan hier.

CAMPER OORLOGS DADEN

De jongen swygen stil, wanneer dat d' oude spreken,
Doch d' oude syn meest wech, haer tyt is al verstreken,
Haer heugenis is doot, haer schriften syn verbrant, [g]⁷
Een weynich isser noch, dat komt van trouwer hant.
Dat wort u weer vernieuwt, O Vaderlant, ter eeren,
Ghy kont het aen u saat, en kinderen doen leeren.
En houden 't tot een punt in eeuwiger gedacht.

Dat ik het u verhaeld', en is niet of ik bracht
Weer water in u Zee, of sparren in Noorwegen,

Ghy selver trokt wel eer den selven Koningh tegen [h]
Met oorlogh, sonder spar of speeren aengevat,
En dwonght hem, dat hy gaf meer vryheyt aen u Stadt.
Quam naderhant de Sont den Jsel niet begroeten,
En boogh syn Deensche Kroon eerbiedich voor u voeten,
En gaf u groote macht te water, en veel eer ?
Nu sit ghy inde kley, en voet syn ossen weer.
De nader kryghen syn noch nader in gedenken
De Bisschop kond u noyt , noch woud u ook niet krenken.
Maar 't sweert van Gideon was meest des Heeren sweert,
En hanght het dan niet op, of 't sy den Heer vereert.⁸

[a] *A[nno]* 1375. *Tusschen Wesop en 't Oude Broek*

[b] *Koningh der Vriesen, stichter van de Burgh A[nno]* 449

[c] 2. *Chron. Cap. 2. v. 14* [Uit het bijbelboek 2 Kronieken 2:14]

[d] *Italus Architectus* [Alexander Pasqualini?]

[e] *Brugghe*

[f] *Macrob[ij], Saturnal[ia]. Lib[er] 2. Cap[ut] 12* [Martinius vergist zich hier, het tweede boek van de Saturnalia bevat slechts 8 hoofdstukken]

[g] *A[nno]* 1543

[h] *A[nno]* 1286

Tot CAMPEN
Ghedrukt bij Roelof Dirksen Worst,
Boek-drukker, woonende in de
Nieuw straat in 't Fortuyn,
in 't jaer 1641.

Noten

¹ Keizer Karel V bevestigde in 1529 Kampen in haar oude stadsrechten. De maaltijden waarop wordt gezinspeeld, ter gelegenheid van de magistraatskeuze (de keur), waren dikwijls zeer kostbaar.

² Bedoeld wordt de stormram, naar romeins model, die de Kampenaren in 1375 gebruikten bij de zes weken durende belegering van het slot Puttenstein op de Veluwe. In de jaren 1481-1491 werd de ram nog gebruikt bij de belegering van Oldputten bij Elburg, bewoond door afstammelingen van Herbert van Putten. De veldheer en stadhouder Prins Maurits, die

omstreeks 1600 Kampen regelmatig bezocht, toonde belangstelling voor het oorlogswerktuig, dat door het gebruik van het buskruit overbodig was geworden. In de tijd van Martinius werd de stormram bewaard in de voormalige Heilige Geestkapel (op de plek van de huidige Nieuwe Toren), die in 1646 afbrandde met de hele inventaris. Een beschrijving met afbeelding van de stormram werd in de 17de eeuw gegeven door J. I. Pontanus in zijn *Originum Francicarum* uit 1616; de tekening werd heruitgegeven door de Kamper deurwaarder Evert Moulin in de *Almanak voor Overijsselsche Oudheid en Letteren* voor 1838. Voor deze Almanak tekende Bart Oost te Kampen haar na.

³ De staf van de Utrechtse bisschop, voor 1529 de landsheer van Overijssel, wordt hier vergeleken met de roede van de stadsdienaren.

⁴ In de atlas van J. Blaeu uit 1649, *Tooneel der Steden van de Vereenighde Nederlanden*, vindt men bij de kaart van de stad Kampen een afbeelding van de brug met de houten galgen of jukken, die door Martinius bezongen wordt. In 1635 was door een zware ijsgang de brug grotendeels vernield, zodat voorlopig een pontveer moest worden ingelegd.

⁵ Nebben = moten; de zalmen werden in moten gesneden, en zo geveild door stadsambtenaren.

⁶ Campbell schrijft: 'Deze woordspeling zal beduiden, dat een kok, als hij niets beters weet te schaffen, dan Kemper steur, een gerecht uit eieren bereid, kan opdisschen, maar dat de Kamper steur daar verre boven gaat'. Martinius verwijst (in noot f) naar Ambrosius Theodosius Macrobius (een Latijnse auteur uit omstreeks 400 na Chr.) die een verzameling grappige verhaaltjes uit de Romeinse wereld, waarin veel woordspelingen voorkomen, uitgaf. Zij werden door hem bijeengezet in het tweede boek van de *Saturnalia*. Dit werk was gedurende de Middeleeuwen populair en wordt nog steeds als bron beschouwd (en, met geleerd commentaar voorzien, gedrukt), aangezien veel bronnen van Macrobius verloren zijn geraakt. 'Kemper' of 'Kempensche stuer' komt als gerecht reeds voor in de *Acta van het consistorie van de Nederlandse gemeente Londen 1569-1585* (ed. A.J. Jelsma en O. Boersma, Den Haag 1993, nr. 1764, d.d. 10 juni 1574). In 1648 gaf de remonstrantse predikant Passchier de Fyne uit *Camper Steurtje Van harde Eyeren, stercke Boter, ende bitterer Mostaert*, waarin hij nadrukkelijk de Kamper magistraat hekelde en de 'Kemper' steur (een gerecht opgediend in de vorm van een vis) verbond met de Kamper steur.

⁷ Campbell verwijst naar de brand die in 1543 op ‘vastelavond’ het Kamper raadhuis teisterde, waardoor ongetwijfeld veel oude stukken verloren zijn gegaan. Tegenwoordig wordt de nadruk erop gelegd dat juist veel oud materiaal bewaard bleef, aangezien dit zich in de Schepentoren bevond, die door een ‘iserne doirne’ afgeschermd was van de brand. De deur was afkomstig uit de stins Voorst aan de IJssel. Bisschop Jan van Arkel schonk de deur aan de stad uit dank voor het feit dat de Kampenaren in 1362 mede het roofridderslot hadden belegerd en afgebroken.

⁸ Deze heruitgave werd bezorgd door Jaap van Gelderen.